

Eğitim Durumu Bağlamında Din Görevlilerinin Güncel Dini Meselelere Bakışının İncelenmesi: Çankırı Örneği

Zeynep Yüksel* 0000-0001-7880-156X

Öz

Amaç: Temel ilke olarak hayatlarında dini referans alan din görevlilerinin eğitim durumları dolayısıyla dini meselelere bakış açılarının farklılaşması kaçınılmazdır. Eğitim durumunun din görevlilerinin dini meselelere bakış açısındaki değişime olan etkisini incelemek araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Yöntem: Din görevlilerinin eğitim/din eğitimi durumlarının güncel dini meselelere bakış açısını ne düzeyde etkilediğini ölçmek için nicel araştırma yöntemi ve anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Çankırı İl Müftülüğünde görev yapan din görevlileri olarak seçilmiştir. Çalışma grubu ise evrenden tesadüfi örneklem yoluyla seçilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan 122 katılımcıya Din görevlilerine 'Dini Sosyal Dönüşüm' anketi uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS veri analizi programıyla analiz edilmiştir.

Bulgular: Verilerin analiz edilmesi sonucunda eğitim durumu değişkeninin din görevlilerinin dini konulara bakış açılarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumunun özellikle dini sosyal konularda din görevlileri arasında farklılığa sebep olduğu görülmüştür.

Sonuç: Farklı eğitim durumlarına sahip din görevlilerinin güncel dini konular konusundaki kanaatlerinin farklılaştığı araştırmada elde edilen temel sonuçtur.

Özgünlük: Toplum doğru dini bilgiyle bilgilendirmekle görevli din görevlilerinin güncel dini/sosyal konulara bakışını eğitim durumu bağlamında araştırmak, eğitim durumunun din görevlilerinin ne düzeyde etkilediğinin tespiti açısından önemlidir. Alanyazında eğitim durumu bağlamında dini/sosyal meselelere bakış açısını inceleyen araştırmanın olmaması sebebiyle araştırma, diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır

Anahtar Sözcükler: Din eğitimi, müftülük, güncel dini konular, din görevlisi.

* Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, zeynepyuksel@karatekin.edu.tr

ISSN: 1309-3738

e-ISSN: 2791-9374

Çankırı Karatekin University Journal of Institute of Social Sciences

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss>

Examining the Views of Religious Officials on Contemporary Religious Issues in the Context of Educational Status: The Case of Çankırı

Zeynep Yüksel * 0000-0001-7880-156X

Abstract

Purpose: It is inevitable that religious officials, who take religion as a basic principle in their lives, differ in their perspectives on religious issues due to their educational status. The aim of the study is to examine the effect of educational status on the change in the perspective of religious officials on religious issues.

Method: Quantitative research method and survey technique were used to measure how much the educational status of religious officials affect their perspective on current religious issues. The universe of the research was chosen as religious officials working in Çankırı Provincial Mufti. The study group was selected by random sampling from the universe. The 'Religious Social Transformation' questionnaire was applied to the 122 participants who made up the sample group, and the data obtained were analyzed with the SPSS data analysis program.

Findings: As a result of the analysis of the data, it was concluded that the variable of educational status affects the perspectives of religious officials on religious issues. In particular, it has been observed that educational status causes differences among religious officials in religious and social issues.

Implications: The main result of the research is that the opinions of religious officials with different educational backgrounds on current religious issues differ.

Originality: It is important to investigate the perspective of religious officials, who are responsible for informing the society with correct religious information, on current religious/social issues in the context of educational status, in order to determine to what extent the education situation affects religious officials. The research differs from other studies because there is no research in the literature examining the perspective on religious/social issues in the context of education.

Keywords: Religious education, mufti's office, current religious subjects, clergyman.

* Assist. Prof., Çankırı Karatekin University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Philosophy and Religious Studies, zeynepyüksel@karatekin.edu.tr

Received : January 25, 2022
Type : Research

Accepted: October 17, 2022

Giriş

İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyal olma özelliğini insanlarla girdiği ilişkilerden dolayı kazanan bireyler, birilerinden etkilenmek ve birilerini etkilemektedirler. Sosyal ilişkiler içerisinde insan, kendi duygu ve düşüncelerini diğer insanlara yansıtırken, diğer insanların duygu ve düşüncelerinden de etkilenmektedir. Bunun yanı sıra insan, çevresinde meydana gelen fiziki, kültürel ve sosyal olaylardan da etkilenmektedir. Bu etkileşimler sonucunda birey sosyalleşmektedir denilebilir. Eğitim durumu bireylerin sosyalleşme sürecinde diğer bireylerle iletişimde ve sosyal olaylara bakışında etkili olmaktadır. Buradan hareketle de sosyal yaşam ile eğitim arasında karşılıklı olarak neden-sonuç ilişkisinden bahsedilebilir. Eğitim, kişilere fayda sağlamasının yanı sıra toplumun tüm ilişkilerini ve geleceğini de etkilemektedir. Bu nedenle, eğitimin topluma etkisinin ve katkısının dikkate alınması gerekir (Güllüpinar, 2014, s.85). Sosyologlara göre toplumsal değişimler, eğitimi belirli bir süreçte değişmeye zorlamakta olup buna karşılık eğitim yoluyla toplum hedeflenen bir plan doğrultusunda değiştirilebilmektedir (Uça Güneş, 2016). Yani eğitim ve toplumsal süreçler arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu ifade edilebilir.

İnsan, hayatını kolaylaştırmak, ihtiyaçlarını karşılamak için maddi alanda çok büyük değişimler gerçekleştirdiği gibi bunun yanında fikri ve zihni dünyasında da değişimler yaşamaktadır. Bu değişimler dini hayatta da kendini gösterir. Dinin değişen ve değişmeyen yönü vardır. Tevhit, iman esasları, nübüvvet, ahiret inancı, kitabi ilkeler değişmezken; dinin sosyal ilişkileri içeren ilkeleri, toplumsal ihtiyaçlara göre şekillenen din temelli konular, muamelat esasları vb. dinde değişen yönleri ifade etmektedir. Dinin değişmeyen yönü zaman, mekân ve şartlara göre sabit kalırken; değişen yönü ise, maddi ve manevi alanda meydana gelen farklı değişmelerden, siyasi anlayışlardan, sosyal olaylardan, toplumsal farklılıklardan ve toplumsal ihtiyaçlardan, eğitsel unsurlardan etkilenmek ve yeniden düzenlenmek durumundadır. Dinin anlaşılmasında, yorumlanmasında ve uygulanmasında da bu değişimler etkili olmaktadır. Bu durum dinin temel inanç esaslarının sabit kalması, sosyal yönü ilgilendiren meselelerin ise topluma ve zamana göre değişmesi sonucunu ortaya çıkarır. Dinin değişmez ilkelerinin olması ve toplumun dinamik bir yapıya sahip olması, aralarındaki ilişkinin farklı şekillerde yorumlanmasına sebep olmuştur. Dinin değişmez yönlerinin olması dinin sosyal değişimi yavaşlatıcı, engelleyici bir faktör olarak görülmesi gibi bir sonucu ortaya çıkarırken diğer bir yönüyle ise din, sosyal değişimi destekleyici bir faktördür. Din bu özelliği dolayısıyla her zaman için durum ve şartlara göre ortaya koyduğu değerleri, sosyal değişimin olumlu bir etkenidir (Okumuş, 2009, s. 336). Din ve sosyal değişim arasında karşılıklı dinamik bir etkileşim olmasının yanında sosyal değişime başka alanlardan etki eden diğer birçok faktörün olduğu da söylenebilir.

Eğitim, din gibi bireylerin sosyal bakış açısını etkileyen önemli bir unsurdur. Olgu olarak eğitim faktörü sosyal değişim üzerinde etkili olduğu kadar özelde düşünüldüğünde bireylerin eğitim durumlarının sosyal meselelere bakışı etkilediği de ifade edilebilir. Bu durum toplumun bütün bireyleri için geçerlidir. Topluma doğru dini bilgi ile rehberlik yapmakla görevli din görevlilerinin eğitim durumu, onların olaylara ve dini sosyal konulara bakış açılarını etkilemektedir. Araştırma, din görevlilerinin eğitim durumlarının dini sosyal konulardaki bakış açılarını göre nasıl farklılaştığını konu edinmektedir.

Problem

Sosyal bir varlık olan insanın sosyalleşmesi diğer insanlarla etkileşim içerisinde olmasından kaynaklanır. Eğitim, iletişim, kültür vb. durumlar insanın değişip gelişmesini ve olaylara bakışını etkiler. İnsanların yaşamış olduğu bu etkileşim süreci hem bireysel hem de toplumsal olarak değişimle sonuçlanır. Bireylerin farklı boyutta ve yoğunlukta yaşadığı bu etkileşim onun olay ve olgulara bakış açısını da belirler. Bireylerin olaylara, çevreye, kültüre ve dine bakış açısını etkileyen faktörlerden birisi de eğitimidir. Eğitimin genel hedeflerine amaçlarından birisi bireyin yaşadığı topluma uyum sağlaması ve milli, ahlaki, manevi, kültürel değerlerini benimseyen bireyler yetiştirmektir (Milli Eğitim Temel Kanunu, Md. 2). Dolayısıyla eğitim durumu bireyin bakış açısını belirleme ve olayları değerlendirmede önemli bir faktördür. Aynı durumda din eğitimi de bireylerin dini ve manevi konulara bakışını belirlemede etkin bir role sahiptir. Din eğitiminin sahip olduğu bu misyonun toplumu din konusunda aydınlatmakla sorumlu olan din görevlileri açısından değerlendirilmesi, din eğitiminin bireylerin yaşamındaki etkisinin gözlemlenmesi açısından önemlidir.

Bir diğer yönüyle değerlendirildiğinde din, ilahi yönü olan bir sosyal kurumdur. İlahi ve imanî boyutuyla değişmez ilkeleri barındırmasının yanında sosyal yönüyle uygulamalarda ve bireyler arası ilişkilerde değişmekte ve farklılaşmaları içermektedir. Din, toplumsal ilişkiler üzerinde etkili olduğu gibi, toplumun diğer kurumlarında oluşan değişim de dinin sosyal ilişkiler boyutunu ve bireylerin din anlayışını etkilemektedir. Toplumu sağlıklı dini bilgi ile bilgilendirmekle görevli din görevlilerinin toplumun bir üyesi olarak sosyal değişimden ve dini sosyal değişimden etkilenmemesi düşünülemez. Bu sürece din görevlilerinin eğitim durumu da etki etmektedir. Din görevlilerinin eğitim durumunun onların dini sosyal konulara bakışını şekillendirdiğini söyleyebiliriz.

Dinamik bir yapı arz eden toplumun zaman içerisinde değişime uğraması bir gerçekliktir. Temel ilke olarak hayatlarında dini referans alan din görevlilerinin aldıkları eğitim dolayısıyla dini sosyal meselelere bakış açılarında birtakım değişimlerin olması kaçınılmazdır. Din görevlilerinin aldıkları eğitimin ve eğitim durumunun onların dini sosyal meselelere bakış açısını nasıl etkilediğinin tespit edilmesi çalışmanın problemini

oluşturmaktadır. Çalışmada din görevlilerinin eğitim durumlarının dini sosyal konulara olan yaklaşımın etkisini tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Toplumu dini bakımdan aydınlatmakla görevli din görevlilerinin eğitim durumuyla dini sosyal meseleleri değerlendirmeleri arasındaki ilişkiyi ele almak araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda şu soruya cevap aranacaktır;

Çankırı'da görev yapan din görevlilerinin dini sosyal konulara bakış açılarında eğitim durumları açısından nasıl bir farklılaşma vardır?

Amaç ve Önem

Sosyal değişim, toplumu ilgilendiren her alan açısından dikkate alınması gereken bir durumdur. Çünkü sosyal değişimde, sosyal sistemi meydana getiren yapısal unsurların ve onların işleyişinin değişmesi söz konusudur. Değişimin toplumu ileriye götürdüğü, madde ve mana dengeleri üzerine dayandığı bir formda olması beklenir. Bu şekilde gerçekleşen gelişimde maddi ve manevi dengelerin amaçları tahrif olmayıp aksine değişimle gelen yenilikler içselleştirilmekte ve ortaya çıkan, çıkabilecek sorunlar bu gelişmeler ekseninde çözülebilmektedir. Aynı zamanda bu şekilde oluşan değişim, toplumun değişen unsurlarıyla dini değerler arasında analiz yaparak kendini sürekli yenileyen bir süreç olmaktadır. Toplum içerisinde halkı doğru dini bilgi ile aydınlatma misyonuna sahip din görevlilerinin aldıkları eğitim dolayısıyla dini sosyal meselelere bakış açılarının değerlendirilmesi ve elde edilen verilerin eğitim durumları açısından analiz edilmesi din eğitiminin dini sosyal meselelere bakışı nasıl etkilediğinin değerlendirilmesi açısından araştırma önem ifade etmektedir.

Yapılan alanyazın incelemesinde din görevlilerinin eğitim durumunun ya da din eğitimi alma durumlarının dini sosyal meselelere bakışını doğrudan ele alan çalışma olmadığı görülmüştür. Araştırma eğitim durumu bağlamında din görevlilerinin dini sosyal meselelere bakışını ele almıştır. Alanyazında doğrudan araştırmayla ilgili çalışmaların olmaması araştırma sonuçlarının diğer çalışmalarla değerlendirilmesi konusunda dezavantaj oluşturmuştur. Araştırmada din görevlilerinin dini sosyal konular karşısındaki tutumunun eğitim durumlarıyla ne düzeyde farklılaştığı incelenmiştir. Bu yönüyle diğer çalışmalardan farklılaşan araştırmanın örneklem grubu Çankırı İl Müftülüğü'nde görev yapan din görevlilerinden seçilmiştir. Örneklemin Çankırı seçilmesinin sebebi araştırmacı tarafından Çankırı'nın sosyo-kültürel durumunun değişime nispeten kapalı olduğunun gözlemlenmesi ve çalışma grubuna ulaşma imkânının kolay oluşudur.

Alanyazın incelendiğinde ülkemizde konu ile ilişkilendirilebilecek çalışmalar sınırlıdır. Dertli (2008), tarafından din görevlilerinin sosyal dönüşüm sürecinde dini ve sosyal anlayışlarının incelendiği çalışmada çalışma grubu olarak Çanakkale Biga ilçesi seçilmiştir. Çalışma alan araştırması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Dertli (2008), çalışmasında din

görevlilerinin kuşaklar arası sosyal dönüşüme uğrayan dini ve sosyal anlayışları belirlemeyi amaçlamaktadır. Buna göre, din görevlilerinin yaş ve öğrenim durumuyla namazı cem' etme, teravih namazı, kadınların Cuma ve bayram namazlarını kılma, din görevlisinin sakallı ve bıyıklı olması, mevlit okuma, erkeğin altın yüzük takması, faiz alma, spor elbise giyme, resmi nikâhla dini nikâhın yerine geçme durumları, arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmada din görevlilerinin sosyal dönüşüm sürecinde dini ve sosyal anlayışlarında değişimler meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım (2006), İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Din Görevlisi Olarak Atanmasının Dini Hayat Üzerindeki Etkisinin Sosyolojik Analizi (Birecik ve Köyleri Örneği), başlıklı çalışmada İlahiyat fakültesi mezunu ve imam hatip lisesi mezunu din görevlilerinin görev yaptıkları köylerdeki din hizmetleri arasında bir farklılık olup olmadığı alan araştırmasıyla tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın sonunda İlahiyat Fakültesi mezunlarının toplumun ihtiyaçlarını karşılamada, toplumda birlik beraberliği sağlamada ve halka doğru dini bilgiyi sunmada imam hatip lisesi mezunlarına göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal değişim ve din ilişkisinin araştırıldığı Abuzar (2003)'in çalışması ise Şanlıurfa örnekleminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Şanlıurfa halkının yaş gruplarına göre sosyal değişim sürecinde din algısındaki değişimle birlikte diğer sosyal unsurlarda gerçekleşen değişim ele alınmıştır (Abuzar, 2003). Sağ (2003), tarafından sosyal değişimin eğitim üzerine etkilerinin incelendiği çalışmada eğitim akımlarının (Essentialism, Perennialism, Progressivism, Reconstructionism) sosyal değişim ilişkileri üzerinde durulmuştur. Korukcu (2012) tarafından ise 'Değişim Sürecinde Toplumsal Değerlerin Eğitiminde Din Eğitimi' başlıklı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada toplumsal değerlerin evrensel değerler çerçevesinde güncellenmesinde din eğitiminin rolü incelenmiştir. Çalışma, toplumsal değerlerin evrensel değerler doğrultusunda güncellenmesinin ve toplumsal değerlerin eğitimini mümkün kılan önemli etkenin din eğitimi özelinde ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Belirtilen çalışmalardan farklı olarak ülkemiz alanyazında din görevlilerinin eğitim durumunun güncel meselelere bakışını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma din görevlilerinin eğitim durumuyla dini meselelere bakışı arasındaki ilişkiyi incelemesi açısından diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın teorik kısmında literatür taraması yapılmıştır. Uygulama kısmında ise nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırma verilerini elde etmek amacıyla sosyal değişim bağlamında tartışılan dini ve sosyal konulardan oluşan anket formu kullanılmıştır. Anket formu Dertli (2008) tarafından geliştirilmiş ve araştırmacı tarafından güncellenmiştir. Araştırmanın gerçekleştirilmesi için anket sahibinden ölçek kullanım izni ve Mart 2021 tarihinde Çankırı

Karatekin Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu 19. Toplantısına başvurulmuş ve gerekli etik izinler alınmıştır.

Evren ve Örneklem; Araştırmanın evrenini Çankırı İl Müftülüğünde 2021 yılında görev yapan din görevlileri oluşturmaktadır. Araştırmada Çankırı'nın sosyo-kültürel olarak değişime nispeten kapalı bir il olmasının araştırmacı tarafından gözlemlenmesi ve çalışma grubuna ulaşımın kolay olması dolayısıyladır. Evrenden (Çankırı İl Müftülüğünde 2021 yılında görev yapan 104 İmam Hatip, 55 Müezzin Kayyım ve 45 Kur'an Kursu Öğreticisi bulunmaktadır.) tesadüfi örneklem yoluyla seçilmiş 122 din görevlisi ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Sınırlılıklar;

Araştırma;

- Çankırı İl Müftülüğünde Nisan 2021 yılında görev yapan din görevlilerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Din görevlilerinin dini sosyal meselelere bakışı 'Dini Sosyal Değişim Anketi'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- Araştırmada bağımlı değişkenle ilişkisi olabileceği düşünülen kişisel bilgi anketinde yer alan bazı bilgiler bağımsız değişken olarak incelenmiştir.
- Araştırma sosyal alanla ilgili olması dolayısıyla 'insan' faktöründen kaynaklı sınırlılıklar bu çalışma için de geçerlidir.
- Araştırma verilerini analiz etmek için kullanılan SPSS programının sınırlılıkları bu çalışma için de söz konusudur.

Çalışma Grubu; Araştırmanın Çankırı'da görev yapan din görevlileriyle gerçekleştirilmiştir. Din görevlilerine dini sosyal meselelere bakışının eğitim durumuyla ilişkisini değerlendirmek üzere 'Dini Sosyal Değişim Anketi' (Dertli 2008) uygulanmıştır. Din görevlileri için düzenlenen aylık toplantılarda anket metninin dağıtılmasıyla elde edilen veriler SPSS veri analizi programında analiz edilmiştir. Sonuçlar eğitim ve din eğitimi açısından değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları ve Analiz; Çalışmada din görevlilerinin dini sosyal konulara bakışını değerlendirmek için Dertli (2008) tarafından geliştirilen 'Dini Sosyal Değişim Anketi' uygulanmıştır. Anketteki sorularda sosyal değişme bağlamında tartışılan dini ve sosyal konular ele alınmıştır (Dertli 2008, 10). Katılımcılara uygulanan anket formundan elde edilen verilerin de analizi ve din görevlilerinin dini sosyal meselelere bakışını aldıkları din eğitimi bağlamında incelemek için Ki Kare Testi ve Frekans analizi yapılmıştır. Çalışmada kullanılan sürekli değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Demografik Bilgiler:

Din görevlilerinin eğitim durumlarının güncel dini meselelere bakışını Çankırı İl Müftülüğünde görev yapan din görevlileri örnekleminde inceleyen araştırmaya katılan din görevlilerinin demografik özellikleri; yaş (Tablo 1), eğitim durumu (Tablo 2), kendilerini dindar hissetme durumları (Tablo 3), görev yaptıkları alanlara göre dağılımı (Tablo 4), din görevlilerinin kendilerini geliştirmek için başvurdukları yöntemler (Tablo 5), araştırmaya katılan din görevlilerinin görev süresine göre dağılımı (Tablo 6), araştırmaya katılan din görevlilerinin din eğitimi aldıkları süre (Tablo 7) gösterilmiştir.

Araştırmaya katılan din görevlilerinin yaşlara göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Din Görevlilerinin Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş	Sayı (N)	Yüzdeler (%)
24-34	30	24.6
35-45	48	39.3
46-56	44	36.1

Tablo 1’ göre katılımcıların %26.6’sı 24-34 yaş aralığında, %39.3’ü 35-45 yaş aralığında, %36.1’i de 46-56 yaş aralığındadır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Din Görevlilerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Sayı (N)	Yüzdeler (%)
İmam Hatip Lisesi	14	11.5
İlahiyat Ön lisans	66	54.1
İlahiyat Fakültesi	16	13.1
İLİTAM	18	14.8
Diğer	8	6.6

Eğitim durumu bakımından ise katılımcıların %11.5’i İmam Hatip Lisesi mezunu, %54.1’i İlahiyat Ön lisans, %13.1’i İlahiyat Fakültesi mezunu, %14.8’i İLİTAM mezunu, %6.6’sı da diğer okullardan mezun olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Din Görevlilerinin Kendilerini Dindar Hissetme Durumları

Hissedilen Dindarlık Düzeyi	Sayı (N)	Yüzdeler (%)
3	46	37.7
4	46	37.7
5	30	24.6

Katılımcılara kendilerini ne düzeyde (1-en az dindar, 10-en çok dindar) dindar hissettikleri sorulmuştur. Buna göre katılımcıların %37.7'si '3' düzeyinde, %37.7'si '4' düzeyinde, %24.6'sı ise '5' düzeyinde dindar hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Din Görevlilerinin Görev Yaptıkları Mesleklere Göre Dağılımı

Meslek Türü	Sayı (N)	Yüzdeler (%)
İmam	82	67.2
Müezzin Kayyım	18	14.8
Kuran Kursu Öğreticisi	22	18.0

Katılımcıların %67.2'si İmam-Hatip, %14.8'i Müezzin Kayyım, %18.0'i ise Kur'an Kursu öğreticisi olarak görev yapmaktadırlar.

Tablo 5: Araştırmaya Katılan Din Görevlilerinin Kendilerini Geliştirmek İçin Başvurdukları Kaynaklar

Kendini Geliştirme Yöntemi	Sayı (N)	Yüzdeler (%)
Diyanet İşleri Başkanlığın kitaplarını takip ederim	16	13.1
Diyanet TV ve Diyanet Radyoyu takip ederim	6	4.9
Konu ile ilgili kitapları okurum	30	24.6
Uzman hocalara danışırım	2	1.6
Diğer	68	55.7

Din görevlilerinin kendilerini geliştirmek için başvurdukları kaynaklar sorulmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların %13.1'i 'Diyanet İşleri Başkanlığın kitaplarını takip ederim', %4.9'u 'Diyanet TV ve Diyanet Radyoyu takip ederim', %24.6'sı 'Konu ile ilgili kitapları okurum', %1.6'sı 'Uzman hocalara danışırım', %55.7'si ise 'Diğer yolları tercih ederim' şeklinde cevapladıkları görülmüştür. Din görevlilerinin %55.7'si kendilerini geliştirme konusunda araştırma için kullanılan ankette kendilerine

sunulan seçeneklerden ‘diğer’ seçeneğini işaretlemeleri din görevlilerinin sosyal medya, dini sohbetler ve dini içerikli diğer yayın organları dolayısıyla kendilerini geliştirmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu durum din görevlilerinin toplumun güncelinde olan hususlardan etkilenme olasılıklarının da yüksek olduğunun göstergesidir.

Tablo 6: Araştırmaya Katılan Din Görevlilerinin Görev Süresine Göre Dağılımı

Görev Süresi	Sayı (N)	Yüzdelerik (%)
1-5 yıl	24	19.7
6-15 yıl	32	26.2
16-25 yıl	32	26.2
26-38 yıl	34	27.9

Katılımcıların %19.7’si 1-5 yıl, %26.2’si 6-15 yıl, %26.2’si 16-25 yıl, %27.9’u ise 26-38 yıl süreyle görev yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 7: Araştırmaya Katılan Din Görevlilerinin Din Eğitimi Aldıkları Süre

Alınan Din Eğitim Süresi	Sayı (N)	Yüzdelerik (%)
1-60 ay	102	83.6
61-480 ay	20	16.4

Katılımcılara ne kadar süre din eğitimi aldıkları sorulmuş ve katılımcıların %83.6’sı 1-60 ay ve %16.4’ü de 61-480 ay din eğitimi aldıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılara namazların cem’ edilmesi konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla namazların cem’ edilmesi konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre katılımcıların %54.1’i namazların sadece hacda cem edileceğini, %41.0’i ise namazların yolculuk, hastalık vb. gibi olağan üstü hallerde cem’ edilebileceğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra katılımcılardan İmam Hatip Lisesi mezunu olanların %71.4’ü, İlahiyat Ön Lisans mezunu olanların %60.6’sı ve İlahiyat Fakültesi mezunu olan din görevlilerinin %50.0’si namazların sadece hacda cem’ edilebileceğini düşünmektedirler. İLİTAM mezunu katılımcıların ise %66.7’si namazların yolculuk, hastalık vb. olağan dışı durumlarda cem’ edilebileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 8: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Namazları Cem' Etme Konusu Üzerindeki Düşünceleri Arasındaki İlişki Ki Kare Analizi

Namazları cem' etme konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur.	Eğitim						TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Namazlar sadece Hacda cem' edilir.	N (%)	10 (%71,4)	40 (%60,6)	8 (%50,0)	6 (%33,3)	2 (%25,0)	66 (%54,1)
Namazlar yolculuk, hastalık vb. gibi olağan üstü hallerde cem' edilir.	N (%)	2 (%14,3)	24 (%36,4)	6 (%37,5)	12 (%66,7)	6 (%75,0)	50 (%41,0)
Diğer	N (%)	2 (%14,3)	2 (%3,0)	2 (%12,5)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	6 (%4,9)
TOPLAM	N (%)	14 (100,0)	66 (100,0)	16 (100,0)	18 (100,0)	8 (100,0)	122 (100,0)
Ki-Kare değeri:18.137						P değeri: 0.020*	

*p<0.05

Eby (2013), teknolojideki değişme ve yeniliklerin formal ve informal öğrenme etkinliklerine aktarıldığından bahsetmektedir. Dolayısıyla uzaktan eğitim ortamlarının kapsamının hem geleneksel eğitim anlayışı hem de hayat boyu öğrenme anlayışı doğrultusunda değiştiğini ifade etmektedir. Bu bilgidен hareketle İLİTAM mezunu katılımcıların, teknoloji aracılığıyla eğitime ulaşmalarından dolayı namazların cem' edilmesi konusunda geleneksel eğitim anlayışından farklı bir bakış açısına sahip oldukları yorumlanabilir.

Tablo 9: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Zuhr-i Ahir Namazı Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Zuhr-i Ahir namazı konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur	Eğitim						TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Zuhr-i Ahir namazı kılınmalıdır; çünkü kılınmasını gerektiren şartlar devam etmektedir	N	2	4	2	6	2	16
	(%)	(%14,3)	(%6,1)	(%12,5)	(%33,3)	(%25,0)	(%13,1)
Zuhr-i Ahir namazı kılınmamalıdır; çünkü kılınmasını gerektiren şartlar ortadan kalkmıştır.	N	4	24	8	0	2	38
	(%)	(%28,6)	(%36,4)	(%50,0)	(%0,0)	(%25,0)	(%31,1)
Zuhr-i Ahir namazı kişinin tercihine bağlıdır dileyen kılar dileyen kılmaz.	N	6	32	6	10	2	56
	(%)	(%42,9)	(%48,5)	(%37,5)	(%55,6)	(%25,0)	(%45,9)
Zuhr-i Ahir namazını toplum kabullenmiştir onun için kılınmalıdır.	N	2	0	0	0	0	2
	(%)	(%14,3)	(%0,0)	(%0,0)	(%0,0)	(%0,0)	(%1,6)
Diğer	N	0	6	0	2	2	10
	(%)	(%0,0)	(%9,1)	(%0,0)	(%11,1)	(%25,0)	(%8,2)
TOPLAM	N	14	66	16	18	8	122
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
Ki-Kare değeri: 39.523				P değeri: 0.001**			

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara zuhr-u ahir namazı konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla zuhr-u ahir konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre katılımcıların %13.1'i zuhr-u ahir namazının kılınması gerektiği, %45.9'u zuhr-u ahi namazının kişinin kendi tercihine bağlı olduğu, %31.1'i zuhr-u ahir namazının kılınmaması, %1.6'sı ise toplum tarafından kabul edildiği için kılınması gerektiği görüşüne sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda İmam Hatip Lisesi mezunlarının %42.9'u, İlahiyat ön lisans mezunlarının %48.5'i zuhr-u ahir namazının kişinin kendi tercihine bağlı olduğunu, İlahiyat mezunlarının %50'si zuhr-u ahir namazının

kılınmaması görüşünde olduğunu belirtirken İLİTAM mezunlarının % 55.6'sı ise mezkûr namazın kişinin kendi tercihinine bağlı olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 10: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Teravîh Namazı Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Teravîh Namazı konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur.	Eğitim					TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer	
Teravîh namazı evlerde sekiz rekât olarak kılınır.	N 2 (%) (%14,3)	0 (%) (%0,0)	0 (%) (%0,0)	2 (%) (%11,1)	0 (%) (%0,0)	4 (%) (%3,3)
Teravîh namazı camilerde ve yirmi rekât olarak kılınmalıdır.	N 8 (%) (%57,1)	30 (%) (%45,5)	4 (%) (%25,0)	6 (%) (%33,3)	4 (%) (%50,0)	52 (%) (%42,6)
Teravîh namazını kişi istediği yerde istediği kadar kılar.	N 0 (%) (%0,0)	22 (%) (%33,3)	4 (%) (%25,0)	6 (%) (%33,3)	2 (%) (%25,0)	34 (%) (%27,9)
Teravîh namazı camilerde kadınlarla birlikte sekiz ya da yirmi rekât kılınır.	N 4 (%) (%28,6)	10 (%) (%15,2)	6 (%) (%37,5)	2 (%) (%11,1)	2 (%) (%25,0)	24 (%) (%19,7)
Diğer	N 0 (%) (%0,0)	4 (%) (%6,1)	2 (%) (%12,5)	2 (%) (%11,1)	0 (%) (%0,0)	8 (%) (%6,6)
TOPLAM	N 14 (%) (100,0)	66 (%) (100,0)	16 (%) (100,0)	18 (%) (100,0)	8 (%) (100,0)	122 (%) (100,0)
Ki-Kare değeri: 26.332					P değeri: 0.050*	

*p<0.05

Katılımcılara teravîh namazı konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla teravîh namazı konusuna verilen cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların %42.6'sı teravîh namazının camilerde ve yirmi rekât olarak kılınacağını, %27.9'u teravîh namazını kişinin istediği yerde istediği rekât kılınabileceğini, %19.7'si teravîh namazının camilerde kadınlarla birlikte yirmi ya da sekiz rekât kılınabileceğini, %3.3'ü ise teravîh namazı evlerde sekiz rekât olarak kılınır şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda İmam Hatip Lisesi mezunlarının %57.1'i ve

İlahiyat ön lisans mezunlarının %45.5'i teravih namazının camilerde yirmi rekât olarak kılınacağını, ilahiyat fakültesi mezunlarının %37.5'i teravih namazlarının camide kadınlarla birlikte sekiz ya da yirmi rekât kılınabileceğini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra İLİTAM mezunu katılımcıların %33.3'ü teravih namazının camilerde yirmi rekât kılınacağını, yine %33.3'ü ise mezkûr namazın kişinin istediği yerde istediği rekâta kılınabileceğini belirtmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Kadınların Camide Namazlara Katılma Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Kadınların camilerde Cuma ve bayram namazı kılması konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur	Eğitim						TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Kadınlar camilerde Cuma ve bayram namazı kılabilir	N 8 (%) (57,1%)	36 (54,5%)	10 (62,5%)	16 (88,9%)	4 (50,0%)	74 (60,7%)	
Kadınlar camilerde Cuma ve bayram namazı kılamaz.	N 2 (%) (14,3%)	4 (6,1%)	0 (%0,0)	0 (0,0%)	2 (25,0%)	8 (6,6%)	
Kadınlar camilerde Cuma ve bayram namazı kılabilir ama bugün şartlar uygun değil.	N 0 (%) (0,0%)	22 (33,3%)	4 (25,0%)	6 (33,3%)	2 (25,0%)	34 (27,9%)	
Toplum kadınların camiye gitmesini hoş karşılamaz dolayısıyla camide namaz kılmamalıdır.	N 2 (%) (14,3%)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	2 (25,0%)	4 (3,3%)	
Diğer	N 0 (%) (%0,0)	4 (6,1%)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	4 (3,3%)	
TOPLAM	N 14 (%) (100,0)	66 (100,0)	16 (100,0)	18 (100,0)	8 (100,0)	12 (100,0)	

Ki-Kare değeri: 40.469

P değeri: 0.001**

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara kadınların camiye özellikle de Cuma ve bayram namazlarında cemaate dâhil olup namazlarını camide kılmaları konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla

ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla kadınların camide cemaate katılmaları konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların %60.7'si kadınların camide Cuma ve bayram namazları kılabileceği düşüncesindedirler. Eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde de İmam Hatip Lisesi mezunlarının %57.1'i, ilahiyat ön lisans mezunlarının %54.5'i, İlahiyat fakültesi mezunlarının %62.5'i, İLİTAM mezunlarının ise %88.9'u kadınların camiye cemaate katılabileceklerini Cuma ve bayram namazlarını camide kılacakları düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 12: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Kadınların Cenaze Namazı Kılma Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Kadınların erkeklerle aynı ortamda cenaze namazı kılması konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur	Eğitim						TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Kadınlar erkeklerle birlikte cenaze namazı kılamaz.	N (%)	0 (0,0%)	8 (12,1%)	4 (25,0%)	2 (11,1%)	0 (0,0%)	14 (11,5%)
Kadınlar erkeklerle birlikte cenaze namazı kılabilir.	N (%)	0 (%0,0)	4 (%6,1)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	4 (%50,0)	8 (%6,6)
Erkekler ön tarafta, kadınlar arka tarafta olmak şartıyla kadınlar cenaze namazı kılabilirler.	N (%)	12 (85,7%)	46 (69,7%)	10 (62,5%)	16 (88,9%)	4 (50,0%)	88 (72,1%)
Diğer	N (%)	2 (14,3%)	8 (12,1%)	2 (12,5%)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	12 (9,8%)
TOPLAM	N (%)	14 (100,0)	66 (100,0)	16 (100,0)	18 (100,0)	8 (100,0)	122 (100,0)
Ki-Kare değeri: 36.465						P değeri: 0.000**	

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara kadınların cenaze namazı kılması konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla kadınların cenaze namazı kılma konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların %72.1'i erkeklerin ön tarafta kadınlar arka saflarda cenaze namazı kılacaklarını ifade etmişlerdir. Eğitim durumu açısından

değerlendirildiğinde ise İmam Hatip Lisesi mezunlarının %85.7'si, İlahiyat ön lisans mezunlarının %69.7'si, İlahiyat fakültesi mezunlarının %62.5'i, İLİTAM mezunlarının ise %88.9'u cenaze namazında erkeklerin ön safta kadınların ise arka safta olmak kaydıyla namaz kılabileceklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra ilahiyat ön lisans mezunlarının %12.1'i ve ilahiyat mezunlarının %25'i kadınların erkeklerle cenaze namazı kılamayacağını ifade etmişlerdir.

Tablo 13: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Vakit Namazlarının Sünnetlerini Terk Etme Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Beş vakit namazın sünnetlerini tek etme konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur	Eğitim						TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön Lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Beş vakit namazın sünnetleri terk edilmez	N 8 (%) (%57,1)	34 (%) (%51,5)	6 (%) (%37,5)	6 (%) (%33,3)	6 (%) (%75,0)	60 (%) (%49,2)	
İlkinci ve yatsı namazın sünnetini terk edebilir.	N 6 (%) (%42,9)	22 (%) (%33,3)	4 (%) (%25,0)	8 (%) (%44,4)	2 (%) (%25,0)	42 (%) (%34,4)	
Beş vakit namazın sünnetleri terk edilebilir	N 0 (%) (%0,0)	4 (%) (%6,1)	0 (%) (%0,0)	4 (%) (%22,2)	0 (%) (%0,0)	8 (%) (%6,6)	
Diğer	N 0 (%) (%0,0)	6 (%) (%9,1)	6 (%) (%37,5)	0 (%) (%0,0)	0 (%) (%0,0)	12 (%) (%9,8)	
TOPLAM	N 14 (%) (100,0)	66 (%) (100,0)	16 (%) (100,0)	18 (%) (100,0)	8 (%) (100,0)	122 (%) (100,0)	
Ki-Kare değeri: 29.830					P değeri: 0.003**		

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara beş vakit namazın sünnetlerini terk etmek konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla vakit namazlarının sünnetlerini terk konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Beş vakit namazın sünnetlerini terk etme konusunda katılımcıların %49.2'si vakit namazlarının sünnetlerinin terk edilemeyeceği görüşündedirler. Eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde ise İmam hatip Lisesi mezunlarının %57.1'i; İlahiyat ön lisans mezunlarının %51.1'i; İlahiyat fakültesi mezunlarının %37.5'i beş vakit namazın sünnetlerinin terk edilemeyeceğini belirtmişlerdir. Bunun yanı

sıra İLİTAM mezunun din görevlilerinin %44.4'ü vakit namazlarının sünnetlerinin terk edilebileceği görüşündedirler.

Tablo 14: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Mevlit Okuma ve Okutma Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Mevlit okuma ve okutma konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur	Eğitim						TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Mevlit okumak ve okutmak örfe ve geleneğe dayalıdır.	N (%)	12 (%85,7)	54 (%81,8)	8 (%50,0)	16 (%88,9)	8 (%100,0)	98 (%80,3)
Mevlit okumak ve okutmak günümüzde yaşadığı anlamını yitirmiştir, dolayısıyla okutulmamalıdır.	N (%)	0 (%0,0)	6 (%9,1)	2 (%12,5)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	8 (%6,6)
Mevlit okumak ve okutmak bidattir.	N (%)	0 (%0,0)	4 (%6,1)	0 (%0,0)	2 (%11,1)	0 (%0,0)	6 (%4,9)
Diğer	N (%)	2 (%14,3)	2 (%3,0)	6 (%37,5)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	10 (%8,2)
TOPLAM	N (%)	14 (100,0)	66 (100,0)	16 (100,0)	18 (100,0)	8 (100,0)	122 (100,0)
Ki-Kare değeri:31.704						P değeri: 0.002**	

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara mevlit okumak ve okutmak konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla mevlit okumak ve okutmak konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların İmam Hatip Lisesi mezunu olanların %85.7'si, İlahiyat Ön Lisans mezunlarının % 81.8'i, İlahiyat Fakültesi mezunlarının % 50'si ve İLİTAM mezunlarının %88.9'u mevlit okumanın ve okutmanın örfe ve geleneğe bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. Mevlit okumanın ve okutmanın günümüzde anlamını yitirdiğini ifade eden katılımcıların %2.5'i İlahiyat Fakültesi mezunu, % 9.1'i ise İlahiyat ön lisans mezunudur. Bunun yanı sıra İlahiyat ön lisans mezunlarının %6.1'i ve

İLİTAM mezunlarının da %11.1'i mevlit okutmanın bidat olduğu görüşündedirler.

Tablo 15: Katılımcıların Eğitim Durumuyla İctihat Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

İctihat kapısının kapanıp kapanmaması konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur	Eğitim						TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
İctihat kapısı kapanmıştır, mezhepler bizim için yeterlidir.	N (%)	2 (%14,3)	12 (%18,2)	0 (%0,0)	2 (%11,1)	0 (%0,0)	16
İctihat kapısı kapanmamıştır, günümüz problemlerine yeni icthahatlar şarttır.	N (%)	8 (%57,1)	52 (%78,8)	16 (100,0)	12 (%66,7)	8 (100,0)	96 (%78,7)
İctihat yapmaya gerek yoktur. Her şey Kur'an'da zaten vardır.	N (%)	0 (%0,0)	2 (%3,0)	0 (%0,0)	2 (%11,1)	0 (%0,0)	4 (%3,3)
Diğer	N (%)	4 (%28,6)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	2 (%11,1)	0 (%0,0)	6 (%4,9)
TOPLAM	N (%)	14 (100,0)	66 (100,0)	16 (100,0)	18 (100,0)	8 (100,0)	122 (100,0)

Ki-Kare değeri: 33.434

P değeri: 0.001**

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara icthahat konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla icthahat konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların çoğunluğu icthahat konusunda yeni görüşlere ihtiyaç olduğunu ve günümüz problemlerine çözüm üretmek için bunun gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların İmam Hatip Lisesi mezunlarının %57.1'i, İlahiyat ön lisans mezunlarının %48.8'i, İlahiyat fakültesi mezunlarının %100'ü ve İLİTAM mezunlarının %66'sı günümüz problemleri karşısında yeni icthahatlara ihtiyaç olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra katılımcılardan İlahiyat ön lisans okuyanların %3'ü ve

İLİTAM mezunlarının %11.1'i içtihat kapısının yapmaya gerek olmadığını Kur'an'ın bize yettiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 16: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Spor Giyimle Namaz Kıldırma Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Jean ve spor tarzı elbiselerle namaz kıldırma konusunda aşağıdakilerden hangisi size daha uygun gelmektedir	Eğitim					TOPLAM	
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Namaz kıldırabilirim hiçbir sakıncası yok.	N	0	10	6	2	2	20
	(%)	(%0,0)	(%15,2)	(%37,5)	(%11,1)	(%25,0)	(%16,4)
Namaz kıldırمام; çünkü görevimin ağırlığına uygun değil.	N	4	44	0	10	4	62
	(%)	(%28,6)	(%66,7)	(%0,0)	(%55,6)	(%50,0)	(%50,8)
Namaz kıldırمام; ama toplum hoş karşılamaz	N	6	6	2	2	0	16
	(%)	(%42,9)	(%9,1)	(%12,5)	(%11,1)	(%0,0)	(%13,1)
Namaz kıldırمام; çünkü İslami geleneğe uygun değil.	N	2	4	0	2	0	8
	(%)	(%14,3)	(%6,1)	(%0,0)	(%11,1)	(%0,0)	(%6,6)
Diğer	N	2	2	8	2	2	16
	(%)	(14,3%)	(3,0%)	(50,0%)	(11,1%)	(25,0%)	(13,1%)
TOPLAM	N	14	66	16	18	8	122
	(%)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)	(100,0)
Ki-Kare değeri: 57.667						P değeri: 0.000**	

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara spor giyimle namaz kıldırma konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla spor giyimle namaz kıldırma konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre imam hatip lisesi mezunlarının %42.9'u 'spor kıyafetlerle namaz kıldırمام ama toplum hoş karşılamaz'; İlahiyat ön lisans mezunlarının %66.7'si ve İLİTAM mezunlarının %55.6'ı 'spor kıyafetlerle namaz kıldırمام çünkü görevimin ağırlığına uygun değil'; İlahiyat fakültesi mezunlarının %37.5'i spor

kıyafetlerle namaz kıldırabilirim hiçbir sakıncası yok derken %50'si ise diğer seçeneğini işaretlemişlerdir.

Tablo 17: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Eşlerin Çalışması Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Eşinizin çalışmayı istemesi durumunda aşağıdaki düşüncelerden hangisini tercih ederdiniz	Eğitim					TOPLAM	
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Eşimin uygun şartlar altında çalışmasına izin veririm.	N (%)	8 (57,1%)	50 (75,8%)	14 (87,5%)	10 (55,6%)	8 (%100,0)	90 (73,8%)
Eşimin çalışmasına her durum ve koşulda izin vermem.	N (%)	6 (42,9%)	16 (24,2%)	0 (%0,0)	4 (22,2%)	0 (%0,0)	26 (21,3%)
Diğer	N (%)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	2 (12,5%)	4 (22,2%)	0 (%0,0)	6 (4,9%)
TOPLAM	N (%)	14 (100,0)	66 (100,0)	16 (100,0)	18 (100,0)	8 (100,0)	122 (100,0)
Ki-Kare değeri: 28.119					P değeri: 0.000*		

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara eşlerinin çalışması konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla eşlerinin çalışması konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların %73.8'i 'eşimin uygun şartlar altında çalışmasına izin veririm' cevabını vermişlerdir. Bunun yanı sıra %21.3'ü ise eşlerinin çalışmasına hiçbir koşulda izin vermeyeceklerini ifade etmişlerdir. Eşlerinin çalışmasına uygun ortamlarda izin vereceğini ifade eden din görevlilerinin %87.5'i İlahiyat fakültesi mezunu, %75.8'i İlahiyat ön lisans mezunu, %57.1'i İmam Hatip Lisesi mezunu, %55.6'sı ise İLİTAM mezunudur.

Tablo 18: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Eşleriyle Sosyal Ortamlara Katılma Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Eşinizle birlikte sosyal ve kültürel etkinliklere katılma konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur	Eğitim					TOPLAM	
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Devamlı katılıyorum.	N (%)	0 (%0,0)	12 (%18,2)	0 (%0,0)	6 (%33,3)	0 (%0,0)	18 (%14,8)
Ara sıra katılıyorum.	N (%)	12 (%85,7)	44 (%66,7)	12 (%75,0)	10 (%55,6)	6 (%75,0)	84 (%68,9)
Eşim değil sadece ben katılıyorum.	N (%)	0 (%0,0)	6 (%9,1)	0 (%0,0)	2 (%11,1)	2 (%25,0)	10 (%8,2)
Katılmam.	N (%)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	2 (%12,5)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	2 (%1,6)
Diğer	N (%)	2 (%14,3)	4 (%6,1)	2 (%12,5)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	8 (%6,6)
TOPLAM	N (%)	14 (100,0)	66 (100,0)	16 (100,0)	18 (100,0)	8 (100,0)	122 (100,0)
Ki-Kare değeri: 34.144						P değeri: 0.005**	

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara eşleriyle birlikte sosyal kültürel ortamlara katılma konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla eşlerle sosyal kültürel ortamlara katılma konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların %68.9'u sosyal ortamlara eşleriyle ara sıra katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte İLİTAM mezunlarının %11.1'i ve İlahiyat fakültesi mezunu din görevlilerinin %9.1'i eşimle değil sadece kendim katılıyorum cevabını vermişlerdir. Sosyal ortamlara eşleriyle bazen katıldıklarını söyleyen din görevlilerinin %85.7'si İmam Hatip Lisesi mezunu, %75'i İlahiyat Fakültesi mezunu, %66.7'si İlahiyat ön lisans mezunu, %55.6'sı ise İLİTAM mezunudur. Ayrıca sosyal ortamlara eşleriyle birlikte katılmayı daha çok tercih eden din görevlilerinin %18.2'si İlahiyat ön lisans mezunu, %33.3'ü ise İLİTAM mezunudur.

Tablo 19: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Nişanlı Çocuklarının Nişanlısıyla Gezmesi Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Nişanlı çocuğunuz nişanlısıyla gezmesi konusunda aşağıdaki düşüncelerden hangisi size daha uygundur	Eğitim					TOPLAM	
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Dini nikâh olmasa da rahatça gezebilir.	N (%)	2 (%14,3)	2 (%3,0)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	2 (%25,0)	6 (%4,9)
Ancak dinî nikâh olursa rahatça gezebilir.	N (%)	6 (%42,9)	14 (%21,2)	2 (%12,5)	4 (%22,2)	2 (%25,0)	28 (%23,0)
Dinî nikâh olsa da düğün oluncaya kadar beraber rahatça gezemezler.	N (%)	6 (%42,9)	44 (%66,7)	8 (%50,0)	10 (%55,6)	4 (%50,0)	72 (%59,0)
Diğer	N (%)	0 (%0,0)	6 (%9,1)	6 (%37,5)	4 (%22,2)	0 (%0,0)	16 (%13,1)
TOPLAM	N (%)	14 (%100,0)	66 (%100,0)	16 (%100,0)	18 (%100,0)	8 (%100,0)	122 (%100,0)

Ki-Kare değeri: 28.227

P değeri: 0.005**

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara nişanlanmış çocuklarının nişanlılarıyla gezmeleri konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla nişanlıların birlikte gezmeleri konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre katılımcıların %59'u dini nikâh olsa bile çocuklarının düğüne kadar beraber rahatça gezmelerini doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Belirtilen seçeneği işaretleyen din görevlilerinin %42.9'u İmam Hatip Lisesi mezunu, %66.7'si İlahiyat ön lisans mezunu, %50'si İlahiyat fakültesi mezunu ve %55.6'sı ise İLİTAM mezunudur.

Tablo 20: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Düğün Merasimi Tercih Konusundaki Düşünceleri Arasındaki Ki Kare Analizi

Çocuğunuza düğün merasimi yapmak istediğinizde aşağıdakilerden hangisini tercih ederiniz	Eğitim						TOPLAM
	İHL	İlahiyat Ön lisans	İlahiyat Fakültesi	İLİTAM	Diğer		
Vaaz ve mevlit merasimini tercih ederim	N (%)	10 (%71,4)	22 (%33,3)	10 (%62,5)	8 (%44,4)	0 (%0,0)	50 (%41,0)
Eğlenceyi(davul, zurna veya orkestrayı)tercih ederim.	N (%)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	2 (%11,1)	0 (%0,0)	2 (%1,6)
Nikâh merasimini tercih ederim.	N (%)	0 (%0,0)	20 (%30,3)	0 (%0,0)	4 (%22,2)	0 (%0,0)	24 (%19,7)
Vaaz ve mevlitle birlikte eğlenceyi tercih ederim	N (%)	4 (%28,6)	22 (%33,3)	2 (%12,5)	4 (%22,2)	6 (%75,0)	38 (%31,1)
Diğer	N (%)	0 (%0,0)	2 (%3,0)	4 (%25,0)	0 (%0,0)	2 (%25,0)	8 (%6,6)
TOPLAM	N (%)	14 (%100,0)	66 (%100,0)	16 (%100,0)	18 (%100,0)	8 (%100,0)	122 (%100,0)
Ki-Kare değeri: 55.246						P değeri: 0.000**	

*p<0.05, **p < 0.01

Katılımcılara organize edecekleri bir düğün merasiminin niteliği konusundaki düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuca göre eğitim durumuyla organize edecekleri düğün merasimi konusuna verilen cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Düğün merasimi organize etmek istedikleri zaman içeriğinin nasıl olması gerektiği konusunda görüş bildiren katılımcıların %41'i vaaz ve mevlit içerikli bir düğün merasimi tercih edeceklerini belirtmişlerdir. %19.7'si sadece nikâh merasimini tercih edeceklerini, %31.1'i vaaz ve mevlitle birlikte eğlence içeriğini tercih edebileceklerini, %1.6'sı ise düğün merasimlerinde eğlenceli bir içerik organize etmenin uygun olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşlerinin çoğunluğunu oluşturan düğün merasimlerinde vaaz ve mevlit içerikli bir organizasyon tercih ederim seçeneğini eğitim durumları açısından değerlendirdiğimizde %71.4'ü İmam hatip lisesi mezunu, %33.3'ü İlahiyat ön

lisans, %62.5'i İlahiyat fakültesi mezunu, %44.4'ü İLİTAM mezunudur. Din görevlilerinin düğün merasimi vb. konularda tercih şekilleri eğitim durumuna göre farklılaşmasının yanında toplum içerisinde sosyal kimlikleri olan din görevliliği statüsünün de etkili olduğu söylenebilir.

Katılımcılara ayrıca güncel konulardan bazılarını yönelik olarak sorular sorulmuş ve 'katılıyorum, katılmıyorum, fikrim yok' şeklinde cevaplamaları istenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 21: Katılımcıların Eğitim Durumuyla Güncel Konulardan Bazılarına Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki Ki-Kare Analizi

Sıra	Güncel Bazı Meselelerle İlgili Sorular	Ki-Kare Değeri	P değeri
1	Enflasyon oranını geçmeyecek oranda faiz almak haram değildir.	9.933	0.270
2	Ev, araba almak için bankadan kredi çekmede bir sakınca görmüyorum.	38.040	0.000**
3	Türbeleri ziyaret etmeyi dini açıdan ve maksadı açısından doğru bulmuyorum.	5.580	0.694
4	Resmi nikâh dini nikâhın yerine geçer ayrı bir dini nikâha gerek yoktur.	6.272	0.617
5	İşyeri ve özel alanlarda erkeğin ve kadının bir arada bulunmasında dini açıdan bir sakınca yoktur	13.817	0.087
6	Kadın sesinden ilahi, şarkı dinlemekte dini açıdan bir sakınca yoktur.	22.557	0.004**
7	Dini açıdan erkek ve kadının birbirine hiçbir konuda üstünlüğü yoktur.	9.818	0.278
8	Dine ve geleneğe göre ailenin reisi erkektir.	23.740	0.003**
9	Evlilik öncesi gençlerin flört etmesi dini açıdan bir sorun teşkil etmemektedir.	18.524	0.018*
10	Aile planlaması ve doğum kontrolü dini açıdan uygun değildir.	18.399	0.018*
11	Akraba evliliğinin dini açıdan hiçbir sakıncası yoktur.	10.332	0.242

*p<0.05; **p<0.01

Katılımcılardan elde edilen sonuçlara göre 2.,6.,8.,9. ve 10. sorular istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Tablo 15'te de görüleceği üzere din görevlileri ilk sorudan faizin haram olduğu konusunda hem fikir iken dinen temel ihtiyaç olan ev ve araba almak için kredi kullanmanın herhangi bir sakıncası olmadığı konusunda fikir ayrılığı içerisindedirler. İlahiyat ve

İLİTAM mezunları, diğer mezun türlerine göre belirtilen konuda faizin temel ihtiyaçlar konusunda dahi kullanılmaması gerektiğini düşünmektedirler. İmam hatip lisesi ve ilahiyat ön lisan mezunu din görevlileri kadın sesinin ilahi, şarkı dinlemekte dini açıdan bir sakınca görmediklerini belirtmişlerdir. Dini açıdan erkek ve kadının birbirine hiçbir konuda üstünlüğünün olmadığını düşüncesinde hemfikir iken ailenin reisi konusunda katılımcılar arasında farklılaşma olduğu görülmüştür. Diğer mezun türlerine oranla imam hatip lisesi mezunlarında dine ve geleneğe göre ailenin reisi erkektir ifadesine katılım farklılaşmaktadır. Evlilik öncesi gençlerin flört etmesi dini açıdan bir sorun teşkil edip etmemesi konusunda katılımcılar arasında farklılaşma olduğu görülmektedir. İmam hatip lisesi mezunların %14.3'ü bu konu hakkında fikir beyan etmezken katılımcıların (İlahiyat ön lisans, ilahiyat ve İLİTAM mezunları) %6.6'sı flörtün dini açıdan bir sorun teşkil etmediğini düşünmektedirler. İmam hatip lisesi mezunların %57.1'i aile planlaması ve doğum kontrolünün dini açıdan uygun olmadığını belirtirken, İlahiyat mezunlarının %87.5'i ise dini açıdan uygun olduklarını belirtmiştir.

Çalışmada tabloların istatistiki analizleri ele alınmış yorum ve değerlendirme kısmına ise sonuç bölümünde yer verilmiştir.

SONUÇ

Eğitim değişme ve gelişme olmak üzere birbiriyle ilişkili iki temel süreçten oluşmaktadır. Eğitimin amacı bireyin bulunduğu durumdan farklı bir duruma geçmesini başka bir ifade ile değişmesini sağlamaktır. Bu süreçte bireyin gelişmesi hedeflenir. Dolayısıyla eğitim gelişmeyle; gelişme de eğitimle sonuçlanmaktadır (Güneş, 2015, s. 2). Sosyal değişim süreci ise farklı etkenlerle şekillenebilmektedir. Fiziki, kültürel, teknolojik ve bilgi, sosyal değişim sürecine etki etmektedir. Sosyal dönüşüm sosyal yapılarda meydana gelen değişimler olduğu gibi düşünce sistemi ve kültürel alanlarda da meydana gelen değişimleri içermektedir. Birey ve toplum bağlamında değişimin bilgi edinme süreci olduğunu da ifade edebiliriz. Bilgi edinme ise faaliyette olmayı gerektirir. Çünkü âlemin kurulmasında ya da toplumun düzeninde bilgi ve eylem birlikte var olmaktadır (Ülken, 1967, s. 242). Bilgilenme süreci olarak ifade edebileceğimiz eğitim toplumsal olaylardan etkilendiği gibi toplumsal olaylar da eğitimi etkilemektedir. Bunun yanı sıra eğitim faktörü, din görevlilerinin sosyal dönüşüm anlayışları ve dini sosyal meselelere bakış açıları üzerinde önemli bir role sahiptir.

Araştırma din görevlilerinin eğitim durumlarının güncel dini konulara yaklaşım durumunu değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Çankırı İl Müftülüğünde görev yapan din görevlileri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda din görevlilerine Dertli (2008) tarafından hazırlanan ve araştırmacı tarafından bazı yönleriyle güncellenen 'Sosyal Değişim Anketi' uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiş ve din görevlilerinin sosyal dönüşüm anketine

vermiş oldukları cevapların eğitim durumlarıyla ilişkisi Ki-Kare analiziyle analiz edilmiştir.

Analizlerden elde edilen sonuçların istatistiki sonuçları yukarıda tablolarla birlikte ifade edilmiştir. Din görevlilerinin eğitim durumunun dini sosyal konulardaki düşüncelerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Dertli (2008), tarafından sosyal dönüşüm konusundaki çalışmasında, din görevlilerinin eğitim durumuyla sosyal dönüşümü arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamasıyla birlikte analiz sonuçlarında eğitim durumunun din görevlilerinin sosyal dönüşüm algılarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada eğitim durumu yüksek olan din görevlilerinin eğitim durumu düşük din görevlilerine göre değişime daha fazla açık oldukları ifade edilmiştir. Aynı şekilde eğitim durumu düşük din görevlilerinin geleneksel anlayışa daha fazla bağlı oldukları mezkûr çalışmada belirtilmiştir. Dolayısıyla eğitim durumu din görevlilerinin sosyal dönüşümden etkilenmelerine sebep olduğu ifade edilebilir. Konuyla ilgili din eğitimi alma durumunun, dini hayata yönelik tutumlar açısından değerlendirildiği çalışmada din eğitimi alan bireylerin inanç, ibadet, dini liberalleşme, eşitlikçi eğilimler, diyanet ve dini gruplar boyutlarında istatistiki olarak farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Erdoğan, 2019, s. 154).

Din görevlilerinin eğitim durumunun sosyal dönüşüm sürecinde dini konular üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu etkinin sosyal dönüşüm yönü elbette dinin değişmez ilkeleri üzerinde değil daha çok dinin sosyal yönü üzerinde olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra din görevlileri, dini konularda sahil yeni içtihatlarla ihtiyaç olduğu konusunda görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu durum din konusunda toplumun bazı konularda güncel yorumlamalara ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir. Sosyal dönüşümün, dinin sosyal boyutu üzerinde etkisini hissettirdiği ifade edilebilir. Dolayısıyla dinin toplumun yapılanmasında önemli bir görev üstlendiğini de söyleyebiliriz (Korukcu, 2012, s. 120). Katılımcılar dini sosyal konularda yeni yorumlara ihtiyaç olduğunu ifade etmeleri aynı zamanda dinin sosyal yaşamda dinamik bir şekilde yer edindiğini ifade ettiğinin göstergesidir. Ayrıca Gültekin (2010), tarafından hazırlanan çalışmada din görevlilerinin %56'sının dinin sosyal yaşamdaki etkisinin hala aktif bir şekilde devam ettiğini ifade etmişlerdir.

Araştırma, din görevlilerinin aldıkları eğitimin sosyal dönüşüm sürecinde dini meselelere bakışında etkili olma durumunu ele almıştır. Ancak araştırmanın çalışma grubunun Çankırı'yla sınırlı olması araştırma sonuçlarını sınırlamıştır. Eğitimin sosyal dönüşümde din olgusunu nasıl etkilediğine yönelik uzun süreçleri ve geniş örnekleme sahip çalışmalar yapılabilir. Çalışmanın sınırlılıklarının yanında din görevlilerinin aldıkları eğitimin onların din anlayışları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlardan dini meselelere bakışta eğitim durumunun etkili olduğu görülmektedir. Bu durum eğitim durumunun artması dini meselelerin özünü kavrama konusunda etkili olabilmektedir. Ancak bazı konuların sosyal yaşamı

ilgilendiren yönünden ziyade farzîyet ifade etmesi o konuda din görevlilerinin düşüncesinin eğitim durumundan etkilenmemesine sebep olmuştur. Eğitim durumu bağlamında farklılık gösteren konular daha çok güncel dini sosyal konular olduğu ifade edilebilir.

Toplumun her bir birimi çevrelerindeki değişim ve gelişime kayıtsız kalamazlar. Toplum, içerdiği çeşitlilik kadar iç düzenleme mekanizmalarına yani değişim unsurlarına sahip olması beklenir. Bu çeşitliliği iç düzenleme mekanizmalarına entegre ederek sosyal değişim ve dönüşümü sağlayabilir. Gerek toplum gerekse toplumun her bir unsuru çeşitliliklerden kendisini uzak tutamaz (Morgan, 1998, s. 53). Bu çeşitliliği sağlayan unsurlardan bir tanesi de eğitim faktörüdür. Din görevlilerinin eğitim durumunun güncel dini meselelere bakışındaki farklılıklar toplumsal sürecin bir sonucudur.

Kaynakça

- Abuzar, C. (2003). *Sosyal değişme ve din ilişkileri (Şanlıurfa Örneği)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Dertli, O. (2008). *Sosyal değişme sürecinde din görevlilerinin dini ve sosyal anlayışlarındaki değişmeler (Çanakkale Biga İlçesi Örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Eby, G. (2013). *Uzaktan eğitim ortamlarının tasarımı/ yazılım mühendisliği yaşam döngüsü yaklaşımı*. Ankara: Kültür Ajansı.
- Erdoğan, F. Z. (2019). *Sosyal değişim sürecinde dini hayat* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güllüpcinar, F. (2014). *Türkiye’de Eğitim Kurumu ve Sorunları, Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gültekin, B. (2010). *Din görevlilerinin modernleşmeye bakışı (Ankara-Polatlı Örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Güneş, F. (2015). Eğitim ve zihinsel değişim. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1-20. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buefad/issue/3816/51276>
- Korukcu, Â. (2012). Değişim sürecinde toplumsal değerlerin eğitiminde din eğitimi. *Marife Dergisi*, 111-126.
- T.C. Resmî Gazete (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*, Madde 2. (24.06.21973, sayı 14574).

- Morgan, G. (1997). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. Gündüz Bulut (Çev), İstanbul: Mess Yayınları.
- Okumuş, E. (2009). Toplumsal değişme ve din. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(30), 323-347.
- Sağ, V. (2003). Toplumsal değişim ve eğitim üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 11-25.
- Uça Güneş, E. P. (2016). Toplumsal değişim, teknoloji ve eğitim ilişkisinde sosyal ağların yeri. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 191-206.
- Ülken, H. Z. (1967). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yıldırım, Y. (2006). *İlahiyat Fakültesi mezunlarının din görevlisi olarak atanmasının dini hayat üzerindeki etkisinin sosyolojik analizi (Birecik ve Köyleri Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Yıldız, R. (1999). *Eğitim ve sosyal değişme (Türkiye Örneği)* (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Atıf için:

- Yüksel, Z. (2022). Eğitim durumu bağlamında din görevlilerinin güncel dini meselelere bakışı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 191-218. doi: 10.54558/jiss.1063049

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir. İlgili çalışmada 12-02-2021 tarih ve 19 sayılı Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır.